

Milli mətbuatımız 145 ildən sonra yol ayrıcında

Metro stansiyalarının yaxınlığında üzərinə "Press-Kiosk" sözləri yazılan qəzet köşklərindən birinin yanında keçəndə ayaq saxlayıb onun qapısındakı xüsusi düzəldilən dəmir sıxlaqla keçirilən qəzetlərə baxdım. Hamımız bilir ki, bu cür köşklər bütün metrostansiyaların qarşısında qurulub. Hətta yaxın-yaxına bir yox, bir neçəsi. Amma onlara qəzet köşkləri demək mümkündürmü? Cürbəcür siqaretin tutmuş enerji içkilərinə qədar, sular, kiçik uşaq oyuncaqları, suvenirlər köşkləri ilə zəbt edib ki, onlar qəzet köşkü adını çoxdan itiriblər. Qəzetlər isə çox məhduf sayda idi. Köşkdən xırda-xuruş alanlar onların qarşısını ele tutmuşdular ki, görünməz idi. Qəzetlərin sayı 30-35 ancaq olardı.

Məlumatlara görə, 2003-cü il martın 15-də Azərbaycan Jurnalistlərinin Birinci Qurtulayı keçirilərkən orada 170-ə yaxın aparıcı kütləvi informasiya vasitəsi və jurnalist təşkilatı iştirak edib. Həmin vaxt qurultayda Mətbuat Şurası təsis edilib, rəhbər orqanları seçildi. Bu rasmi rəqəmlər onu göstərir ki, həmin dövrdə ölkədə kifayət qədər mətbu orqan mövcud olub. Hətta onun çoxluğundan şikayətlər də eşidildi. Oxucular seçim etməkdə, abunə yazılmaqda çətinlik çəkirdilər. Araşdırma apararkən belə bir məlumat da rast gəldik ki, 2009-cu ildə Ədliyyə Nazirliyindən qeydiyyatdan keçən 3300-dən çox mətbu orqanın 2500-dən çoxu heç fəaliyyətə belə başlamayıb. Məlumat görə, 2003-cü ildə 400-ə yaxın qəzet və jurnal nəşr edilib.

Sovet dövründən sonra təsisçisi, maliyyə resursları dəyişən, oxucusu itirilən mətbuat çətin günlər yaşadı. Qarabəğ müharibəsi bu vəziyyəti daha da pisləşdirdi. Qəzetlərin tezliyi azaldı, gərkmə pilsizdi, reklam bazarı itirildi. Mətbuatımız dünyanın aparıcı dövlətlərinin mediası sırasında görmək istəyən Prezidentimiz, hörmətli İlah Əliyev bəlkə elə bu səbəbdən 2009-cu ildə KİV-lərə Dövlət Dəstəyi Fondunun yaradılması haqqında sərəncam verdi. Bu gün KİV-lərə Dövlət Dəstəyi Fondunun yaranmasından taxminən on il keçir. Bəs bu müddət ərzində KİV-lərin həyatında nə dəyişib? İndiyə qədər bu qurumun rəhbəri olan şəxsi təqdim etmək fikrindən çox uzadıq, amma, uzun müddət mətbuatda çalışan bir jurnalist kimi nəzakətli müşahidələrimi, irad və təkliflərimi bildirmək istəyirəm. Araşdırmağa başlamazdan əvvəl KİV-lərə Dövlət Dəstəyi Fondunun Nizamnaməsi ilə tanış oldum. Burada

İndi nə poçtlar var, nə də poçtalyon, qəzet köşkləri isə oyuncaq satır

medianı dirçəltmək üçün sadalanan konsepsiyalar sırasında: vətəndaş cəmiyyətinə hüquqi dövlət quruluşunda dəstək göstərilməsi, fikir, söz, informasiyaların yayılması azadlığına, plüralizmin inkişafına dəstək, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının gücləndirilməsi, KİV-in inkişafına maliyyə təminatını yaratmaq üçün tədbirlər görülməsi və s. qeyd olunub. Bunlardan ən mühümünü informasiya sektorunda yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini stimullaşdırmaq qeytdir. Bu sonuncu, mənim fikrimcə, sadələşdirmə və sadələşməyən konsepsiyaların öndündə dayanmalı idi. Çünki köhnə bünövrə üzərində nə tikirsən tik, uşaçaq. Mətbuat yeni texnologiyalar, çap maşınları, təsviri və yazını gələcək əks etdirən kağız lazımdır. O, televiziya deyil ki, şüşə kimi ekranda nə istəyə canlandırır. Yaşam haqqını abunədən və reklamlardan almıy alan qəzet oxucunun zövqünü oxşamasına onu özünə calb edə bilməz.

Qəzetlərin bugünkü durumu göstərir ki, KİV-in inkişafına Dövlət Dəstəyi Fonduna hörmətli prezidentimizin ayırdığı maliyyə vasitəsinin bölüşdürülməsi və istifadəsində yanlışlıqlar olub. Əsas diqqət müxtəlif layihələr üzrə çox sayda müsabiqələr keçirməklə qalibləri mükafatlandırmıya yönəlib və əksər hallarda plagiat məqalələr "qalib" hesab olunmağa say göstərilir. Yəni "uçmaqda olan binanın üstündə dam örtüyü tikməklə" jurnalistlərin təcrübələrini artırmaq. İş bünövrədən başlamaq isə yada düşməyib. Əslində isə qəzetlərin galir mənbəyinin tapılması, onların oxucusu çatdırılması, çap vəziyyətinin yaxşılaşdırılması yollarını qəzet redaktorları ilə birlikdə axtarıb tapmaq və lazım olduğu hallarda maliyyə dəstəyini oraya yönəltmək daha doğru olardı.

Elə "Press köşk"ləri götürək. İqləbi bir dəyişikliyə onları yenidən öz təyinatı üzrə işə calb etmək olmazdımı? Bu işə bu gündən də başlamaq olar. Onları tamamilə boşaldıb yerinə qəzet və jurnallarla yanaşı, müxtəlif kitablar, uşaq ədəbiyyatı, yazı ləvazimatları yığmaq olar. Bu zaman köşkə siqaret, energetik içki alanlar deyil, yanlarında olan övladlarına müxtəlif şəkili kitablar göstərən valideynlər, yeni nəşr olunan ədəbiyyatla maraqlanan adamlar yaxınlaşacaq. Və yəqin ki, hansısa bir qəzetin də "baxtı gətirəcək". Sovet dövründə çalışmış bir jurnalist kimi, çap mediasının yayılmasının bir yolu - na poçt şöbələri hesab edirəm. Necə olurdu ki, səhər işə gedəndə qəzetləri poçt qutumuzdan götürə bilir-dik? İndi də poçtlar, poçtalyonlar var. Bu işi bir dəfə qurtub binaların mərtəbələrində qutular qoymaq olar. Məncə, qəzet oxumaq insana daha zövqlü işdir. İstəhət bəxş edir. Ən sadə misal: Bax-dığıq bütün filmlərdə, xüsusən türk seriallarında səhər yeməyi zamanı film qəhrəmanlarının əlində qəzetlər görürük. Bizdə niyə olmasın? Onda abunəçilərlə özünü. Müxtəlif dövlət idarələri və məqsədli "oxucular" yox.

Hər səhər restoran və kafelerin evlərimizin qapısına yapıdırılmış gözəl tərtibatlı menyü və ünvanını göstərən vərəqlərini tapırıq. Bunları mətbəyə

qatıb bir-bir paylayan şəxslərin qüvvəsindən istifadə etmək olmazmı? İnsanlar məzbə abunə olduqları mətbuatı vaxtında və müntəzəm almadıqlarından abunə üsulundan imtina etdilər.

Bir vaxtlar radio və televiziya "Qəzetlərin xülasəsi" başlığı altında medianın öz oxucusuna çatdırmaq vərdəti sosial sifarişlərin xülasəsi verirdi. Onu da deyim ki, xarici ölkələrin televiziyaçıları indi də bu təcrübədən istifadə edirlər.

Hörmətli prezidentimiz İlah Əliyev kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafı üçün xüsusi fond yaratması və ona maliyyə vəsaiti ayırmasından sonra belə məsələlər diqqət yetirilməsi fikrimizcə, daha doğru olardı.

Bu gün ölkəmizdə nəşr olunan qəzet və jurnalların ümumi sayını əlaqədar qurumlar bilməmiş olmasın. Amma sadə oxucu bilirm. Halbuki, KİV-lərə Dövlət Dəstəyi Fondunun "Fondun hüquqları" bölməsində "Azərbaycanda fəaliyyət göstərən Kütləvi İnformasiya Vasitələri haqqında informasiya bankını formalaşdırmaq" kimi bir bənd də salınıb. Yaxşı olardı ki, hər 6 aydan, yaxud bir ildən bir nəşr olunan qəzetlərin adları tipinə uyğun şəkildə qeydə alınıb internetdə yerləşdirilsin. Bu barədə internetdə axtarış aparacaq da, qarşımıza çox seriyəsiz, bəzəndə sadə qarşılaşırıq, mənbəyi bilinməyən cədvəllər çıxdı. az.m.wikipedia.org. saytında sirlənmə nəşrlərin bir çoxunun qarşısında tirajını, istiqamətini, hətta redaktorunun adını sual işarələri "əvəz edir". Region qəzetləri başlığında cəmi 4 qəzetin adı var. Halbuki, adı qeyd olunmayan "Gəncin səsi" bu il 100 yaşını qeyd etdi. Bir çox qəzetlər qeyri-bərabər "döyüşdə" təqəddür düşürək elektron qəzetə çevrildi. Təəssüf ki, bu yolu çox qəzet seçməyə məcbur olub. Saytın rus dilində olan variantında isə (İzvestnie jurnalisti Azərbaycan) bir neçə erməni həmkarımızın adı hələ də qalmaqdadır. Bir vaxtlar tələsik qarır verib trolleybus xətlərini sökdük. Amma bu gün digər nəqliyyat nəvələrinin ekologiyamızda vurduğu zərərən danışıq. Arxivlərdə, Əlyaxanlar İnstitutunda, kitabxanalarda indiyədək qoruyub saxladığımız və hər bir insan üçün açılan olan dəyərli mənbələrimiz var. Əgər bu gün bu cür etinasızlıq mətbuatı həyatımızdan silsək, gələcək nəsillər bu qiymətli "tarixi dəyərçinlərdən" məhrum olacaqlar.

Bu gün prezidentimiz medianın həm də bu xüsusiyyətlərinə nəzərə alıb ona maliyyə yardımı ayırması, onun bu addımını düzgün qiymətləndirib işin xeyrinə faydalanmaq daha doğru olardı. Həm də bu sahədə səffəlliyin qorunmasını təmin etmək üçün maliyyə vəsaitinin haraya, necə xərcləndiyini Fondun saytında müntəzəm dərc etmək lazımdır.

İnanırıq ki, KİV-lərə Dövlət Dəstəyi Fondunun yeni rəhbərliyi prezidentimizə ona bəslədiyi ümidləri doğrultacaq və işin öhdəsindən uğurla gələcək. Artıq onun işinin işığı tərəfləri görməkəddir və biz bunun davamı olmasını arzulayırıq.

Amalya Qasimova,
Azərbaycanda ilk qadın nəşr
"İşiq" qəzetinin tədqiqatçısı, Tarix
üzrə fəlsəfə doktoru